

Frygt ikke de fremmede plantearter

PLANTEANVENDELSE. Ikke alle eksoter er invasive. Mange er et godt supplement til de hjemmehørende arter, og frykten for det invasive problem er overdrevet

Af Jane Schul

Vi er tilbøjelige til at mene at hvis et plantesamfund skal være biologisk velfungerende, skal plantearterne være hjemmehørende. Det behøver imidlertid langt fra at være tilfældet. Vel er der flere hjemmehørende egetræer der er gode for insektlivet end der er blandt de meget eksotiske. Men ikke desto mindre er der masser af gode værts- og nektarplanter inden for de mange, smukke kulturplanter som opdagelsesrejsende gennem tiderne har forsynet os med - og som bl.a. gør at vi er i stand til at strække sæsonen for såvel dyre- som planteliv.

Vinterens danske insekttønde i form af blomstrende hassel kan suppleres med erantis, vintergækker og vårlyng fra Balkan. Foråret og forsommeren giver nok dansk føde, men igen i efteråret er det rigtig godt at have andre landes planter at trække på - i bogstaveligste forstand. Her kan vores hedelyng suppleres med masser af amerikanske asters og kinesiske stormhat og sommerfuglebuske.

Det er heldigvis ikke enten eller. Der er plads til masser af både og. Også uden at ty til de invasive. Det er belyst gennem

en række forskellige undersøgelser fra diverse lande.

Et overdrevet problem

En engelsk undersøgelse fra universitetet i York fra 2015 (1) påviste at den hjemmehørende, engelske flora ikke for alvor er truet af indførsel udefra. Gentagne markoptællinger fra 1990 til 2007 godtgjorde at det ikke er sandsynligt at hjemmehørende planter på landsplan skulle blive udkonkurrerede af ikke-hjemmehørende. De fleste forekomster af ikke-hjemmehørende er for stedsbundne til at deres forekomst har truende national betydning.

Det engelske studie godtgjorde også at områder med mange ikke-hjemmehørende planter rummede tilsvarende mange hjemmehørende. Forskerne anerkender fuldt ud at nogle planter nogle steder kan udgøre en trussel, men ikke at denne trussel er landsdækkende.

Medforfatter Dr. Palmer skriver: „Vores undersøgelse har vist at ikke-hjemmehørende planter er mindre udbredte end hjemmehørende arter og ikke breder sig mere end hjemmehørende arter. Det er derfor sandsynligt at andre faktorer end invasive planter

er hovedårsagen til ændringerne i vegetationen.”

Hovedforfatter professor Thomas skriver: „Ikke-hjemmehørende arter har mere suppleret end udelukket hjemmehørende arter. De negative følger som ikke-hjemmehørende arter har påført den britiske biodiversitet, er derfor blevet overdrevet, og er måske også blevet overdrevet andre steder i verden. Man kan godt sætte spørgsmålstegn ved det rimelige i at tre fjerdedel af alle registrerede invasive arter, er planter.”

Proportionerne i orden

Vi skal også huske på at ikke al dansk vegetation er harmløs. Engbrandbæger, *Senecio jacobaea*, breder sig på vores enge og græsmarker og er yderst giftig for græssende kreaturer.

Ganske få tørrede planter i en balle hø kan forgifte en dyreflok. Gederams kan danne massive, tætte bestande i skove og langs veje hvor der ikke bliver plads til meget anden biodiversitet.

For slet ikke at tale om ørnebregne, *Pteridium aquilinum*, der „er så giftig at Miljøministeriet nu råder danskere der får drikkevand fra borer i områder med stor forekomst af bregnen, til at få vandet undersøgt,” som det engang hed i Politiken (2).

På Miljøstyrelsens hjemmeside nævnes 32 invasive plantearter. Heraf er de 11 endnu ikke set herhjemme. En af dem er ikke engang antruffen i Europa, nemlig spydbladet pileurt. Det Nationale 'Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur' (Novana) rummer på

Arter der betegnes som invasive

i NOVANA's naturtypeprogram

Urter	Canadisk bakkestjerne	<i>Conyza canadensis</i>
	Japanpileurt	<i>Fallopia japonica</i> ssp. <i>japonica</i>
	Kæmpepileurt	<i>Fallopia sachalinensis</i>
	Kæmpebjørneklo	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
	Mangebladet lupin	<i>Lupinus polyphyllus</i>
	Rød hestehov	<i>Petasites hybridus</i>
	Canadisk gyldenris	<i>Solidago canadensis</i>
	Sildig gyldenris	<i>Solidago gigantea</i>
Mosser	Stjerne-bredribbe	<i>Campylopus introflexus</i>
Løvtræer	Bærmispel-arter	<i>Amelanchier</i> sp.
	Hækberberis	<i>Berberis thunbergii</i>
	Hvid kornel	<i>Cornus alba</i> ssp. <i>Stolonifera</i>
	Bukketorn	<i>Lycium barbarum</i>
	Glansbladet hæg	<i>Prunus serotina</i>
	Hjortetaktræ	<i>Rhus typhina</i>
	Robinie	<i>Robinia pseudoacacia</i>
	Rynket rose	<i>Rosa rugosa</i>
	Kamtchatka-rose	<i>Rosa x kamtchatica</i>
	Spirea-arter	<i>Spiraea</i> sp.
	Hvid snebær	<i>Symphoricarpos albus</i> var. <i>laevigatus</i>
Nåletræer	Almindelig ædelgran	<i>Abies alba</i>
	Nordmannsgran	<i>Abies nordmanniana</i>
	Nobelis	<i>Abies procera</i>
	Europæisk lærk m.fl.	<i>Larix decidua</i> ssp. <i>decidua</i>
	Hvidgran	<i>Picea glauca</i>
	Sitka-gran	<i>Picea sitchensis</i>
	Klitfyr	<i>Pinus contorta</i>
	Bjergfyr	<i>Pinus mugo</i>
	Østrigsk fyr	<i>Pinus nigra</i> var. <i>nigra</i>
	Douglasgran	<i>Pseudotsuga menziesii</i>

Hjemmehørende vegetation er ikke nødvendigvis harmløs. Det gælder f.eks. ørnebregne, *Pteridium aquilinum*. Foto: Wikipedia.

Rynket rose og havtorn, plantet for at holde på sandet i Køge bugt Strandpark, men breder sig.

Den lave 'Fru Dagmar Hastrup' er en fin duftende, skyggetålende, bunddækkende rose til bymæssige områder. Hyben og fine høstfarver.

Søstrene 'Therese Bugnet' og 'Louise Bugnet', to gode eksempler på velfungerende rugosahybrider til haver og parker. Meget få hyben.

sin hjemmeside en tilsvarende liste gengivet i skemaet.

En lille del af disse arter har vi gennem flere år kendt som problematiske. Det gælder især bjørneklo, rynket rose og gyldenris. Bjørneklo er helt klart et problem selv om den mange steder heldigvis efterhånden optræder langt mere sporadisk end for år tilbage.

Rosens hårde skæbne

Med rynket rose, *Rosa rugosa*, er det noget andet. Vi har fået planten til landet i 1845 og har i særdeleshed brugt den op gennem 1900-tallet. Et godt

eksempel er til sandflugtsbekæmpelse hvor rynket rose er plantet helt op til 1980'erne, f.eks. i forbindelse med anlægget af Køge Bugt Strandpark.

Den er altså ikke blevet smuglet ind, har ikke sneget sig over grænsen, men er bevidst blevet brugt, også af offentlige myndigheder, til plantning i områder, hvor ikke meget andet kan gro. I dag bliver den betegnet som landskabsukrudt - og bandlyst alle vegne. Ikke bare til brug i klitterne. Den generelle holdning at enhver handel med den burde forbydes.

Det er lidt problematisk. Det er en af de sundeste, mest længeblomstrende og duftende roser man kan plante. Den får tilmed fine høstfarver. Af samme årsag optræder *Rosa rugosa* ikke bare som art, men indgår også i en lang række velfungerende krydsninger og hybrider, og derfor er den generelle bandlysning - især af planten til havebrug og til brug i bymæssige omgivelser - lidt ærgerlig. Planter den på normale, gode jorder, er udløberdannelsen langt mindre end på sandjord. God jord modvirker i sig selv tilbøjelig-

heden til udløberdannelse, og det gælder langt de fleste udløberdannende planter. Og god jord er det vi - alt andet lige - har mest af her i landet. Vi er jo et landbrugsland.

Vil man derfor gerne have sunde roser i haver eller parker - de har som sagt rigtig mange gode egenskaber - kan der fås hybridsorter som ikke opfører sig invasivt. Der er sorter med meget begrænset udløberdannelse. En udløberdannelse der i øvrigt normalt ikke er noget problem i en kulturpræget sammenhæng.

Er man bange for frøspred-

ningen, er der også adskillige sorter som ikke får hyben eller kun danner meget få. Endelig danner mange andre ikke-hjemmehørende roser også hyben uden at de af den grund er blevet invasive. Så det er næppe rosens hyben der er det største problem.

Lige så gode til insekter

Nu rummer listen imidlertid også en lang række arter som vi slet ikke er vant til at se på med invasive briller. Snebær er kedelig, men ligefrem invasiv? Og hjortetaktræ? Den har jeg aldrig stødt på forvildet i naturen, et sted hvor den ikke hører hjemme.

Bevares vel, begge breder sig med udløbere, men det gør vores hjemmehørende klitrose og slåen også. Skal vi også undvære juletræerne af nordmansgran? Eller Robinia pseudoacacia der med sorten 'Nyersegi' næsten lige er blevet udnævnt til at være anbefalelsesværdig som bytræ. Noget de færreste af vores hjemmehørende træer egner sig til.

Og sommerfuglebuskene, der godt nok kan så sig selv, men også tiltrække masser af sommerfugle på et tidspunkt hvor der ikke er mange blomster tilbage i den hjemmehørende danske flora. Den engelske biolog Dr. Jennifer Owen har gennem et 30 år langt studie i sin bog 'Wildlife of a Garden' (3) givet mange eksempler på at 'aliens' er lige så

brugbare for insekter som 'natives'.

Plantefamilier som de læbeblomstrede (Lamiaceae), ribs- (Grossulariaceae), rosenfamilien (Rosaceae) og pilefamilien (Salicaceae) er især gode, ifølge hende. Men også repræsentanter for de maskeblomstrede kan gøre sig gældende.

F.eks. er nævnte sommerfuglebusk føde for 19 forskellige sommerfuglelarver selv om den er på Naturstyrelsens liste over planter der er under observation for potentiel invasivitet. Den kan selvfølgelig så sig selv, men det faktum er trods alt ikke ensbetydende med at den rummer en potentiel trussel. Så meget desto mere som at den mange steder herhjemme altid er frosset tilbage i hårde vintre.

Ikke bjergfyrrens skyld

Man kan måske også sætte spørgsmålstegn ved at en plante som bjergfyr bliver bandlyst i hele landet fordi den sår sig selv på de magre heder og tilsvarende steder. Vi er et godt landbrugsland fordi vi overvejende har næringsrige jorder i det meste af landet.

Når heden er så meget i tilbagegang som den er, er det ikke kun på grund af invasive bjergfyr der breder sig. Det samme gør vores hjemmehørende græsarter, blåtop (*Molinia caerulea*) og bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*).

En undersøgelse foretaget

af Naturstyrelsen for Randbøl skovdistrikt (4) viste at lyngheden i årene fra 1954 til 1995 var gået tilbage fra at dække 87% af arealet på Randbøl hede til sølle 23%. Samtidig er græsdominerede arealer sammenteds øget fra næsten nul til 300 ha.

En stor del af forklaringen er den øgede mængde kvælstof der kommer med nedbøren og som bl.a. stammer fra luftformigt kvælstof fra vores husdyrhold. Og det er som bekendt stort: vi har 12,7 mio. svin i Danmark. De producerer trods alt en del gylle der indeholder ammoniak. Ammoniak er en luftart der stiger til vejrs, fortættes til væske og falder ned med regnen. Det favoriserer de mere næringskrævende planter, men har ikke direkte noget at gøre med bjergfyrrene.

Lyngen udkonkurreres af mere næringstålende eller næringskrævende planter. Det rammer landbrugsarealer såvel som sårbare heder og klitlandskaber og sætter gang i en vegetationsændring som ikke er lige til at stoppe, slet ikke ved bare at bandlyse planter.

Lige på nordgrænsen

Vegetationsændringen følger ikke bare den øgede nærings-tilførsel, men også klimaændringen. Og bør det vel også? Der er planter her i landet der er på deres sydgrænse ligesom

Bjergfyr fås i mange sorter i højder lige fra 40 cm til 4 meter og kan med kun let beskæringshjælp danne fine grønne skulpturer.

Robinia pseudoacacia er ofte anbefalet som bytræ, men er også på listen over invasive arter.

der er planter der er på nordgrænsen. De sidstnævnte må forventes at komme til at trives bedre - i takt med at temperaturen stiger og de andre får det dårligere.

Det er et fænomen der i særdeleshed gør sig gældende i bymæssige områder, hvor begrebet 'varmeøer' optræder. Som navnet antyder er der tale om områder med en højere gennemsnitstemperatur end i ubebyggede områder.

Selv de udskældte gyldenris fortjener ikke helt deres elendige ry. I hvert fald ikke hvis man tager dem under ét. Der er flere gode arter der ikke er invasive, og som kan levere insektføde i sensommeren: Solidago rugosa, Solidago speciosa og Solidago rigida. De to førstnævnte fås i Danmark.

En særlig naturzone

Danmark har en stor del af de seneste cirka 1000 år været et land hvor det mest fremtræ-

dende erhverv har været landbrug. Det har også præget, hvor meget erhvervet har fyldt rent geografisk. Fra de 20-25% i middelalderen til 72% omkring 1960. En opgørelse fra 2016 (5) angiver at landbrugets dyrkede areal nu fylder 61%. Dertil kommer byer, veje og jernbaner der fylder 10%, sommerhuse og fritidsområder dækker 1% mens skove og andre træbevoksninger optager 15. Det efterlader ifølge disse opgørelser 17% til egentlig natur. Hvad det så end er.

Der har gennem de seneste årtier været stigende fokus på betydningen af at disponere arealer til helhjertet naturbeskyttelse, eksemplificeret ved OECD's anbefaling til Danmark om at oprette nationalparker i 1999 og FN's vedtagelse af Aichi-målet om at 17% af verdens landareal skulle disponeres til naturformål.

Ifølge Virkemiddelkatalog for natur er „Hele Danmarks areal dækket af natur i form af jord og sten samt både tamme og vilde planter, dyr og svampe. Mennesket er strengt taget også en del af naturen

(...) Vi foreslår her at man - i stedet for kun landzone, sommerhusområder og byzone - kunne operere med en landzone (landbrug og skovbrug), byzone (inklusiv sommerhusområder) og en særlig naturzone.“ (6)

Denne inddeling kan der være meget der kunne tale for, bortset fra alle de ejendomsretlige og afgrænsningsmæssige problemer den ville afstedkomme. I særdeleshed da det foreslås at naturzonebegrebet skal kunne 'overtrumfe' andre zoneinddelinger. Hvordan skal vi så håndtere plantelivet og plantevalget i alle disse forskelligartede områder?

Der savnes i den grad en skelnen mellem det som kan og skal behandles som egentlig, vild natur, og det som også skal kunne fungere i forhold til andre former for arealudnyttelse hvad enten det er skovbrug, landbrug eller bynatur. Der bør skelnes, især i disse klimaforandelige tider. □

KILDER

1. Chris D. Thomas, G. Palmer (2015): Non-native plants add to the British flora without negative consequences for native diversity. Proceedings of the National Academy of Sciences 2. <https://www.pnas.org/content/112/14/4387>.
2. Michael Rothenborg (2002): Giftig bregne truer grundvandet. Politiken 27.7.2002. Pol.dk.
3. Jennifer Owen (2010): Wildlife of a Garden. A Thirty Year-Study. Royal Horticultural Society.
4. Rita Merete Buttenschøn, Hans Jørgen Degn, Steffen Jørgensen (2005): Forsøg med bekæmpelse af Blåtop på Randbøl Hede. Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 9. Center for Skov, Landskab og Planlægning, KVL.
5. Fonden Teknologirådet (2016): Borgernes prioritering af Danmarks areal i fremtiden. <http://www.tekno.dk/article/borgernes-prioritering-af-danmarks-areal-i-fremtiden/>
6. Rasmus Ejrnæs, Hans Henrik Bruun, Jacob Heilmann-Clausen, Beate Strandberg (2019): Virkemiddelkatalog for natur. De vigtigste mål i biodiversitetsforvaltningen og deres tilhørende virkemidler. Aarhus Universitet og Københavns Universitet.

SKRIBENT

Jane Schul er landskabsarkitekt og tidligere indehaver af Schul Landskabsarkitekter hvor hun nu er medarbejder. Hun er forfatter til flere bøger, bl.a. Hvilken Plante Hvor.

Hjortetaktræ, Rhus typhina, er også på listen over invasive arter. Men spørgsmålet om den overhovedet findes uden for haverne.

